

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın *Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum* tarafından Anayasa'nın 98'inci ve TBMM İçtüzüğü'nün 96'ncı ve 99'uncu maddeleri gereğince yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Özcan BARTİN
Hakkâri Milletvekili

Colemêrg'in Gever (Yüksekova) ilçesinde bulunan ve bölgenin en zengin su kaynakları arasında yer alan Oramar bölgesinden Zap Nehri'ne akan Rûbarêşîn Deresi üzerinde Ceykan Enerji Üretim A.Ş. tarafından 45 MW kurulu gücünde HES kurulacağı, toplam bedeli 325 milyon TL olan proje kapsamında yalnızca baraj ve santral değil, aynı zamanda kırma-eleme-yıkama tesisi ile hazır beton santrali de kurulacağı haberleri basına yansımıştır. Kırma, eleme, yıkama tesisinde yıllık 400 bin ton malzeme işlenmesi planlanan projenin tamamlanması durumunda yoğun hafriyat, toz ve gürültü kirliliğine yol açacak olan proje geri dönüşü mümkün olmayan doğa tahribatına yol açacaktır. Yıllık 85,93 GWh enerji üretimi hedeflenen proje kapsamında, Rûbarêşîn Deresi üzerinde temelden 57 metre yüksekliğinde silindirle sıkıştırılmış beton (SSB) beton dökülecek. HES'te toplanacak su, 5,60 metre çapında ve yaklaşık 265 metre uzunluğunda çelik kaplı tünele alınacak. Tünel bitiminde çap 5,10 metreye düşürülecek ve bir vana odası tesis edilecek. Su, buradan sonra 131,25 metre uzunluğunda ve 5,10 metre çapında cebri boru ile 995 metre kuyruk suyu kotunda bulunan santral binasına aktarılacak. Enerjisi alınan suyun daha sonra tekrar dere yatağına bırakılacağı ancak bu süreçte dere yatağının büyük bölümünün ise susuz kalması tehlikesi ile karşı karşıyadır.

Gever'in Şîtazin köyü içerisinde geçen Sergen Deresi üzerinde de SMS Yatırım şirketi tarafından Buhara Regülatörü ve Hidroelektrik Santrali (HES) kurulacak projenin maliyeti ise yaklaşık 144 milyon TL. Sergen Deresi üzerinde kurulacak santralin gücü 8,200 MWm-7,954 MW olan projede yıllık 20,315 GWh enerji üretimi öngörülmektedir. Sergen'de kurulacak HES ile birlikte derenin sınırları içerisinde geçtiği Şîtazin, Kılavuz, Taşalan, Besitkê, Danida, Baştazin, Akar, Suratlı, Ayir ve Hacıyan köyleri ekolojik bir tahribat ile birlikte su sorunu karşı karşıya kalacaktır. 9 köyün sınırlarındaki Sergen Deresi bölge halkı için içme suyu, tarım ve hayvancılığın temel kaynağı konumundadır.

Rûbarêşîn ve Sergen dereleri üzerine kurulacak HES'lerin suya erişim kısıtlamasına neden olmasının yanı sıra hayvancılık ile uğraşan bölge sakinlerini olumsuz etkileyecek, bölgenin ekolojik dengesini ise geri dönülmez biçimde tahrip edecektir. Seçim bölgede hali hazırda faaliyette olan 4 Hes projesi bulunmakta, 6 santral'in ise önlisans çalışmaları tamamlanmıştır, 7 santral ise planlama aşamasındadır. Bütün bu planlamaların bölge halkına herhangi bir faydası olmadığı gibi bu projeler, bölgedeki tarım ve hayvancılığın sona ermesine, ekolojik dengenin bozulmasına, bitki çeşitliliğinin azalmasına ve aynı zamanda zorunlu göçe sebep olmaktadır. Bu bağlamda yöre halkının temel ihtiyaçları göz önünde bulundurularak bu projelerin yaratacağı çevresel tahribatın gözden geçirilerek hareket edilmesi elzemdir.

Bu bağlamda;

1. Rûbarêşîn ve Sergen Dereleri üzerinde yapılması planlanan HES projelerine ilişkin ÇED raporu hangi kriterlere göre verilmiştir, bu raporlar kamuoyu ile paylaşılmış mıdır?
2. Söz konusu projenin yaratacağı tahribata ilişkin derinlikli araştırmalar yapılmış mıdır?
3. Rûbarêşîn ve Sergen Dereleri üzerinde kurulacak HES'lere ilişkin bölge halkının ve sivil toplum kuruluşlarının görüşleri alınmış mıdır, görüşleri alınmışsa hangi tarihte, hangi yöntemle ve kimlerle alınmıştır?
4. Yaşanacak olası tahribata, göç, bitki örtüsü ve hayvan çeşitliliğinin yok olması, tarım ve hayvancılığın bitmesine ilişkin Bakanlığınızca alınan önlemler nelerdir?
5. Kırma, eleme, yıkama tesisinde yıllık 400 bin ton malzeme işlenmesi planlanan projenin tamamlanması durumunda oluşacak yoğun hafriyat, toz ve gürültü kirliliğine ilişkin Bakanlığınızca alınan tedbirler nelerdir?
6. Enerjisi alınan suyun daha sonra tekrar dere yatağına bırakılması sürecinde dere yatağının büyük bölümünün ise susuz kalması tehlikesine ilişkin Bakanlığınızca alınan tedbirler nelerdir?
7. Sergen'de kurulacak HES ile birlikte derenin sınırları içerisinde geçtiği Şîtazin, Kılavuz, Taşalan, Besitkê, Danida, Baştazin, Akar, Suratlı, Ayir ve Hacıyan köylerinin yaşayacağı su sorununa ilişkin Bakanlığınızca ne tür önlemler alınmıştır?
8. Kurulacak Hes'lerle birlikte söz konusu bölgede yaşanacak göçlere ilişkin Bakanlığınız bir planlaması bulunmakta mıdır?
9. İklim krizi, kuraklık ve su rejimindeki değişiklikler dikkate alınarak bu projelerin uzun vadeli sürdürülebilirliğine ilişkin bir değerlendirme yapılmış mıdır?
10. Projeler kapsamında acele kamulaştırma kararı alınmış mıdır? Alındıysa hangi taşınmazları kapsamaktadır?
11. Bölge genelinde hâlihazırda faaliyette olan, ön lisans almış ve planlama aşamasındaki HES projelerinin kümülatif çevresel etkisini değerlendiren bütüncül bir çalışma yapılmış mıdır?